

7. ábra

talmazó alkotások születtek. A kreatívabb tanulók több megoldás keresésére is képcsek voltak.

A feladatok megoldása fejlesztette technikai készségüket és az elsajátításra való képességet.

A tanulók elégedettek voltak munkájukkal, az újszerű feladatmegoldás öröm volt számukra, és kedvet ébresztett további alkotó munkához.

IRODALOM

Az általános iskolai nevelés és oktatás terve I–II. Budapest, 1978.

A látás iskolája

Tanulmányok a vizuális esztétikai nevelésről

Művészet és elmélet (Corvina Kiadó)

Lénárd Ferenc: Képességek fejlesztése a tanítási órán

Balogh Jenő: Rajz, Tankönyvkiadó, 1981.

Dr. Kürti Istvánné: Kreativitás és nevelés,

Úttörővezető, 1983. szeptember.

H. TÓTH ISTVÁN

Kunfehértó

Könyv- és könyvtárhasználat a történelem tanításában

A kunfehértói Sziklai Sándor Általános Iskola és Úttörőcsapat névadójának tiszteletére készítettük „A LOBOGÓ SZÍVŰ MAGYAR” című hangosított diásorozatot. Az ötlettől a megvalósulásig, a bemutatóig vezető utat vázolja ez a dolgozat.

Az érvényben levő (1978-as) Történelem és állampolgári ismeretek tanterv kínálta az ötletet. Az „Európa és hazánk a két világháború között” című tantervi egység egy

részlete lehet bizonyítékunk: „Egy kommunista életútja. (A tantervi téma sajátos szempontjainak figyelembevételével kell megválasztani. Lehet az iskola névadója, a helység szülöttje stb.)”

Történelembarát szakkörünk lelkes tagjai a munkatervben feltüntetett könyv- és könyvtárhasználati ismeretek gyakorlására szánt foglalkozások alkalmával Sziklai Sándorról szóló

- anyagot gyűjtöttek és rendszereztek;
- forrásokat vetettek egybe;
- szemelvényanyagot elemeztek;
- képanyagot válogattak, rendeztek a forgatókönyv szöveggörnyezetéhez illőket.

S természetes, hogy a könyv-, könyvtárhasználati foglalkozásokon feldolgoztuk, értelmeztük, alkalmaztuk a szükséges szakkifejezéseket is, pl.:

- könyv, könyvtár, könyvtári rend, kölcsönzés;
- lexikonok, szótárak, kézikönyvek, almanachok, bibliográfiák, enciklopédiák;
- jegyzetek, fülszövegek;
- katalógus, szakkatalógus.

A névadó, Sziklai Sándor életének, korának feldolgozására a következő feladattervet állítottam össze:

Óra	A foglalkozás témája, feladatai, módszerei	Eszközök
1.	KI MIT TUD a) Sziklai Sándorról; b) a korról, amelyben élt névadónk; c) Sziklai Sándor elvtársairól; d) az iskola és az úttörőcsapat névadó ünnepségéről? - beszélgetés, véleménynyilvánítás	fényképek, történelemkönyv, lexikon, Radnóti Miklós: Törödéek
2.	FORRÁSELEMZÉS A névadót és korát, amelyben élt, alkotott, bemutató lexikonok, szótárak, kézikönyvek segítségével; a) anyaggyűjtés; b) rendszerezés; c) összehasonlítás. - könyvfélelésekből jegyzetelés	Fülöp János: Rendületlenül, Vadász Ferenc: Legenda nélkül, Új Magyar Lexikon, Magyar Életrajzi Lexikon
3.	„KELL A JÓ KÖNYV!” Búvárkodás a könyvek világában: a) az eddig gyűjtött anyag (szöveg- és képfélelések) rendszerezése; b) bibliográfia összeállítása a hangosított diasorozathoz. - önálló kutatómunka	Idegen Szavak Szótára, Új Magyar Lexikon, Életrajzi Lexikon, Politikai Késszótár, Magyarország története

Óra	A foglalkozás témája, feladatait, módszerei	Eszközök
4.	<p>„OLVASTAM VALAHOL” Fülöp János Rendületlenül című életrajzi regényének elemzése:: a) cselekményelmondás; b) események egybevetése korábbi ismeretekkel; c) vázlatkészítés; d) címkötés. – összehasonlítás, elbeszélés</p>	Fülöp János: Rendületlenül, Az I. világháború és a forradalmak képei, 8. osztályos történelemkönyv
5.	<p>„NÉVADÓNK NYOMÁBAN” Vetélkedő nemcsak a történelembarát szakkör tagjai részére. A feladatsor vázlata: 1. A hangosított diasorozat részére előzetesen készített illusztrációk bemutatása, értékelése 2. Életrajzi totó 3. Helymeghatározás vaktérképen 4. Irodalmi műsor szerkesztése a névadó méltatására, köszöntésére</p>	gyermekrajzok, feladatlapok, vaktérképek, verskötetek

E foglalkozássorozat után, a gyerekek közreműködésével gyűjtött, rendszerezett anyagfélések (szöveg: történelmi, szépirodalmi, összekötő; illusztráció: képzőművészeti reprodukciók, gyermekrajzok; zene: népdal, népdalfeldolgozás, szimfónia) birtokában állítottam össze „A lobogó szívű magyar” című hangosított diasorozat szövegkönyvét, forgatókönyvét. A lektorálást *özvegy Sziklai Sándorné* és *Burai István* végezte. A térképeket, didaktikus rajzokat *Lajkó Gyuláné* és *Zentai István*, a diapozitívokat *Hunyadi János* készítette. A szerkesztett szöveget hangszalagra a *Kazinczy-ösztöndíjas Kincskereső-klubunk* tagjai olvasták.

A továbbiakban néhány, a gyerekek szerint is érdekes feladatot mutatok be.

2., 3. foglalkozás:

<p>1. csoport:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Készítsetek feljegyzéseket Sziklai Sándorról a következő könyvekből: <ol style="list-style-type: none"> a) Magyar Életrajzi Lexikon II. kötet; b) Új Magyar Lexikon 6. kötet. 2. Olvassátok el Vadász Ferenc: <i>Legenda nélkül</i> című könyvében azt a fejezetet, amely „A lobogó szívű magyar”-t mutatja be! 3. Vessétek egybe a fenti könyvből olvasottakat a jegyzeteitekkel! Milyen érdekességet állapítottatok meg? Számoljatok be! 	<p>2. csoport:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Az alábbi könyveket alapirodalomnak is szokás nevezni: <ol style="list-style-type: none"> a) Új Magyar Lexikon; b) Életrajzi Lexikon. Honnan meríthettek még további ismereteket Sziklai Sándorról és kortársairól? 2. Gyűjtsetek szépirodalmi, történelmi és képzőművészeti adatokat, példákat a katalógus felhasználásával: <ol style="list-style-type: none"> a) az 1. világháborúról; b) a spanyol polgárháborúról; c) hazánk felszabadulásáról! 3. Rendszerezétek a gyűjtött anyagot témakörönként! A témakörök között tapasztalt átfedéseket értékesítétek!
---	--

3. csoport:

1. Nézzetek utána a katalógus segítségével olyan könyveknek, amelyek a kutatási területünkhöz tartozó térképeket, térképmetseteket őrzik! Készítetek bibliográfiát (forrásjegyzetet)!
1. Ismerkedjete meg a következő kifejezésekkel, tanulmányozzátok jelentéskörüket! Mely kézikönyveket forgathatók haszonnal?
 - agitáció, agrárproletariátus, antifasiszta, koalíció, barikád, bolsevizmus, diktatúra, forradalom, hadifogoly, szolidaritás, sztrájk, terror.
3. Szerkesszete ismertetőt a fenti fogalmak, illetve felfrissített ismeretek alapján Sziklai Sándorról!

4. foglalkozás:

1. csoport:

1. a) Ki a Rendületlenül című könyv főalakja?
 - b) Népiünk történelmének mely szakaszairól szól a mű?
 - c) Az emberiség történelmének mely korszakaiban játszódik az életrajzi regény?
2. Milyen szerepet, feladatot vállalt Sziklai Sándor:
 - a) 1917 tavaszán a nagyvezsgyinszki táborban;
 - b) 1917 decemberében;
 - c) a turkesztáni harcokban?

2. csoport:

1. a) Osszátok fel korszakokra névadónk életútját!
 - b) Készítete rajzos térképvázlatot az egyes korszakok árnyalt szemléltetéséhez! Gondoljatek a következőkre!
 - A térképekre a helységeket pontosan (földrajz, helyesírás) írjatek rá!
 - Tüntessete fel, mely korszakot (évtől évig) szemléltetete!
 - Figyelemfelhívó jelképekről is gondoskodjatek! (Pl.: fogolytábor = drótkerítés stb.).
 - Képzőművészeti reprodukcióval is gazdagíthatejatek munkátokat.
2. Milyen szerepet, feladatot vállalt Sziklai Sándor:
 - d) 1920 novemberében;
 - e) 1936 nyarán;
 - f) a franciaországi fogolytáborban?

3. csoport:

1. Sziklai Sándor visszaemlékezéseiből valók az alábbiak:

„Hogy fogságba estem, annak örültem is, nem is. A frontélet gyötrelmeinek immár vége lett számomra; de ki tudhatta előre, mi vár rám a fogságban? . . . Hát bizony nem sok jó várt!”

„A murmanszki vasútépítés inkább veszthely, semmint munkahely volt. . . kitört egy igen veszedelmes betegség: a skorbut. . . Ez szinte elevenen rothasztotta el az embereket. . . Csúpan két lehetőség volt a szenvedésektől való megszabadulásra: a halál vagy a szökés.”

„Nagyon nehéz lett volna tétlenül néznünk a forradalmi eseményeket. Úgy éreztük, hogy itt, Oroszföldön dől el az egész világ dolgozóinak sorsa. Nem tétlenkedhettünk, nem állhattunk félre. . . Az lebegett a szemünk előtt: a forradalom védelmére felkent nép közt a helyünk!”

a) Értelmezzétek az idézeteket!

b) Helyezzétek a szemelvényeket történelmi-irodalmi-képzőművészeti tanulmányaitokba! (Használjatok alapirodalmat, katalógust, bibliográfiát, ha elakadnátok!)

2. Milyen szerepet, feladatot vállalt Sziklai Sándor:

a) a Szovjetunióban, miután visszaérkezett;

b) 1944 novemberében;

c) 1953 decemberében?

Befejezésül:

Észrevételeimből, tapasztalataimból a következőket tartom a legfontosabbaknak:

1. a *szövegértési készség* fejlesztéséhez a néma olvasás, az anyaggyűjtés és -rendezés járult hozzá elsősorban;

2. a *gondolkodási képességet* a könyvek munkáltató használata fejlesztette egyértelműen. Últ is a differenciálás (életkor, szellemi terhelhetőség) volt a vezérelvem;

3. a *kifejezőképesség* fejlesztésére olyan, a köznapi érintkezés, iskolai és iskolán kívüli műfajokat válogattam, amelyek a szókincs fejlesztését, a tartalmas, árnyalt szó- és írásbeli megnyilatkozást segítik;

4. különösen a foglalkozások megszervezésekor, beindításakor kell a segítségnyújtás:

– Értik-e a feladatokat a gyerekek?

– Megtalálták-e a szükséges adatokat, könyvféleségeket?

- - Rendelkeznek-e a biztonságos fogalomismerettel?
- - Fokozható-e kutatási szenvedélyük?
- „A lobogó szívű magyar” című hangosított diasorozat elkészült. Az ünnepélyes keretek között megrendezett bemutató díszvendége a névadó özvegye: Sziklai Sándorné dr. volt.
- *A módszertani lehetőségekről:*
 - levetíthetjük osztályfőnöki órán, s különböző témakörökben pl.: példakép; a hős fogalma; küzdelem önmagunkért, illetve másokért stb., kezdeményezhetünk beszélgetést, vitát;
 - természetesen történelemórán nézik meg nyolcadikosaink a hangosított diasorozatot, s a bemutatott feladatsorok felhasználásával számot adhatnak a látottakról, a téma megértettségének fokáról;
 - szakköri foglalkozáson mélyebb szintű elemzésre, forráskutatásra, egyéb szellemi erőpróba véhetjük igénybe;
 - napközis csoportunkban is kamatoztathatjuk pl.: etikai beszélgetések alkalmával.

PÁTKÓS GYÖZŐ-DR. ZSIGA ATTILA
Szeged

A dombortérképek és elkészítésük egyszerű módszere

A dombortérképek háromdimenziósak, így kézzel foghatóan ábrázolják a domborzatot. Azonosításukra két elnevezés használatos. Van, aki domború térképnek, van, aki dombortérképnek nevezi. Lényegében mind a két elnevezés a háromdimenziós megjelenést igyekszik érzékeltetni.

A domború térképekre vonatkozó legrégebb feljegyzés az inkák korából származik. Hazánkban először a múlt században készítettek dombortérképeket. A sok manuális munka melletti gyártás ekkor még nem tette azt lehetővé, hogy ezek a térképek széles körben elterjedjenek. Csupán a műanyagok térhódítása után indult meg vákuumformázással a nagysorozatú gyártásuk. Magyarországon először a Kartográfiai Vállalat próbálkozott dombortérképek nagyüzemi gyártásával, 1974-ben jelent meg Magyarország dombortérképe, a balatoni környék kisméretű lapja, sőt még levlezőlap-dombortérképek is készültek. E térképek gyártását a vállalat 1977 folyamán beszüntette, mert a vállalat vezetése ezek gyártását gazdaságtalannak ítélte. Jelenleg is csak egyedi dombortérképek hagyományos módszerekkel történő gyártásával foglalkoznak.

Manapság a Csehszlovák Kultúra boltjában szerezhető be hasonló térképek. A hazai gyártás majdnem teljesen leállt. Csupán a Magyar Néphadsereg Térképészeti Intézete gyárt vaők számára dombortérképeket. Meg kell jegyeznünk, hogy a csehszlovák gyártók is gazdaságossági problémákkal küszködnek.

Az említettek is jelzik, hogy az ellátás ezen a területen továbbra is esetleges. Néha olyan „alkotások” is megjelennek a Tanért értékesítésében, mint például a geomorfológiai szemléltetősorozat (darabonként 1000 Ft-ért), amelyen durva szerkesztési hibák találhatók. Így a lejtőn felfelé folyó folyók, a hegybe azért „építettek” alagutat, hogy a vasút a folyópartig eljusson, ahol természetesen se kikötőt, se pedig települést nem találunk. Nem szólva a földművelési ágak hányaveti elhelyezéséről, az esztétikátlan színezésről stb.